

УДК 78.036.071.2.091 (477) (045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-2-5>

Світлана МАНЬКО,
orcid.org/0000-0001-7143-2597
кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри естрадного та народного співу
Харківської державної академії культури
(Харків, Україна) lanarich@ukr.net

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ РОК-МУЗИКИ ЗА ЇЇ РІЗНОВИДАМИ ТА СПЕЦИФІКА ВИКОНАВСЬКОЇ МАНЕРИ ВІТЧИЗНЯНИХ РОК-СПІВАКІВ

У статті розглянуто специфіку функціонування сучасної вітчизняної рок-музики в музичній культурі України. Вивчено різні за напрямками українські рок-гурти, що працюють як у досить легкому поп-рок напрямі, так і такі, хто базується на більш прогресивній важкій рок-музиці, як-от метал та хард-рок.

Проаналізовано вокальну подачу та виконавську манеру українських рок-співаків на сучасному етапі та розглянуто, яким гуртам притаманне використання більш широкого діапазону засобів виразності рок-вокалу. На основі цього зроблено висновки щодо виконавської тенденції артистів.

Зазначається, що в музичній культурі України, окрім поширених загальних вокальних гуртків, останнім часом почали створюватись і набирати популярність вузько спрямовані школи, орієнтовані саме на рок-музику і на екстремальний рок-вокал із вивченням характерних для нього рок-прийомів. Також підкреслено збільшення популярності створення рок-гуртів і серед підлітків.

Доведено, що вітчизняна рок-музика більш схильна до самотності з фольклорною основою, ніж світова (використання фольклорного складника, національних інструментів та поєднання у вокалі рок-прийомів із народними елементами, україномовність композицій). Хоча підкреслюємо, що світові тенденції року також наслідуються у творчості певних артистів (англомовність, тяжіння до світових тенденцій рок-музики, активне використання рок-прийомів).

Зроблено висновок, що оскільки українські рок-гурти працюють у кількох напрямках, це впливає на їх вибір подачі матеріалу і використання рок-прийомів, характерних саме для екстремального рок-вокалу. Поп-рок гурти переважно спираються на звичайну естрадну вокальну манеру, не вдаючись до специфічних вокальних рок-прийомів. Рок-гурти, що грають більш важку музику, як-от: метал-рок, хард-рок, ню-метал, тощо, у власному доробку активно використовують різні види екстремального рок-вокалу, як-от скрім та гроул у різних їх варіаціях, що, безумовно, впливає на широкий діапазон виражальних засобів цих гуртів, їхні композиції мають емоційніший характер і є більш насиченими в енергетичному сенсі.

Ключові слова: рок-музика, екстремальний вокал, розщеплення голосу, українська музична культура.

Svitlana MANKO,
orcid.org/0000-0001-7143-2597
Candidate of Art History,
Senior Lecturer at the Department of Pop and Folk Vocal
Kharkiv State Academy of Culture
(Kharkiv, Ukraine) lanarich@ukr.net

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF MODERN UKRAINIAN ROCK MUSIC BY ITS VARIETIES AND THE SPECIFICS OF THE PERFORMANCE STYLE OF DOMESTIC ROCK SINGERS

The article considers the specifics of the functioning of modern domestic rock music in the musical culture of Ukraine. Ukrainian rock bands of different genres working in a rather light pop-rock genre, as well as those based on more progressive heavy rock music, such as metal and hard rock, are studied.

The vocal presentation and performance style of Ukrainian rock singers at the present stage are analyzed, and it is considered which bands are characterized by the use of a wider range of means of expression of rock vocals. Based on this, conclusions are made about the performance trend of artists.

It is noted that in the music culture of Ukraine, in addition to the widespread general vocal bands, recently narrowly focused schools began to be established and gaining popularity, focused exactly on rock music and extreme rock vocals with the study of its characteristic rock techniques. Also, the increasing popularity of rock bands among teenagers is emphasized.

It is proved that domestic rock music is more inclined to distinctiveness with a folklore basis than the world one (use of folklore component, national instruments and combination of rock techniques with folk elements in vocals, Ukrainian-language musical pieces). Although we emphasize that the world trends of rock are also inherited in the work of certain artists (English-language musical pieces, the attraction to world trends in rock music, the active use of rock techniques).

It is concluded that since Ukrainian rock bands work in several genres, it affects their choice of presentation of material and use of rock techniques, which are typical exactly for extreme rock vocals. Pop-rock bands in their own work mostly rely on the usual pop vocal style, without resorting to specific vocal rock techniques. Rock bands that play heavier music, such as metal rock, hard rock, new metal, etc., actively use different types of extreme rock vocals, such as scream and growl in their different variations, which of course affects a wide range of expression means of these bands, and their musical pieces are more emotional and are more saturated in the energy sense.

Key words: rock music, extreme vocal, vocal distortion, Ukrainian musical culture.

Постановка проблеми. Оскільки в музичній культурі України напрям рок-музики досить активно функціонує, варто детально розглянути його розвиток на сучасному етапі, що дасть змогу адекватно оцінити різнобарвні вектори його втілення вітчизняними виконавцями. Безперечно, українська рок-музика має неповторну специфіку, яка суттєво відрізняється від особливостей цього напрямку в інших країнах. Вітчизняний рок схильний до підкреслення власних культурних традицій і специфічного мовного колориту. Він ментально наближений до світосприйняття саме українців. Тому на цьому етапі розвитку вітчизняної музичної культури важливо комплексно дослідити саме проблематику функціонування національної рок-музики, зокрема техніку виконавства українських рок-вокалістів.

Аналіз досліджень. Зародження та перші етапи розвитку рок-музики в Україні вивчали різні науковці, а саме Юрій Лошков (Лошков, 2015), Сергій Коротков (Коротков, 1996), Олександр Євтушенко (Євтушенко, 2004; Євтушенко, 2011). Але всі дослідники поверхово розглядали історію розвитку українського року в різні періоди і не аналізували саме вокальну складову частину та виконавський аспект творчості. Цей сучасний музичний напрям і нині має бурхливий розвиток, але, оскільки рок-музика активно продовжує функціонувати на сучасному етапі, дослідження науковців не можуть повністю охопити вивчення цього стрімкого явища, що знаходиться в постійному пошуку. Отже, проблематику розвитку сучасної рок-музики варто розглядати детальніше і як феномен музичної культури загалом і з позиції аналізу виконавчої подачі цього напрямку українськими рок-співаками. Підкреслимо, що останній аспект науково взагалі ще не був досліджений.

Метою статті є дослідження сучасного етапу функціонування рок-музики в музичній культурі України. Нас цікавить аналіз виконавчої подачі матеріалу артистами та їх вокальна манера і характерні для означеної стилістики прийоми, які вони використовують у власному доробку. Якщо

світові рок-зірки володіють широким спектром прийомів рок-вокалу, то нам цікаво дослідити саме творчий почерк найяскравіших рок-гуртів України і за допомогою аналізу засобів виразності притаманних цим виконавцям виявити, які ж характерні риси найбільше притаманні вітчизняним рок-співакам, що допоможе збагнути специфіку і тенденції розвитку цього напрямку саме зараз у музичній культурі України.

Виклад основного матеріалу. Рок-вокал у сучасному рухливому світі, завдяки експресивному та високо емоційному звучанню, привертає дедалі більше уваги масового глядача. Характерними рисами цього напрямку є: досить агресивна атака звуку, потужна гучність, володіння різними видами розщеплення звуку та його філіровки. Рок-вокал за використанням характерних для цього напрямку прийомів можна розподілити на певні групи. По-перше, це чистий рок-вокал, в якому голос звучить тембрально наповнено з притаманним йому незначним хрипом або без нього взагалі. По-друге, використання в рок-вокалі такого прийому, як гроул (що базується на діафрагмально опорному співі, але коли разом із тим на потужному видосі, починають резонувати гортань та речовий тракт. Таким чином, звук виходить дуже низький. Гроул своєю чергою можна поділити на кілька підгруп). По-третє, використання в рок-вокалі таких прийомів, як скрім (голос звучить на високих нотах діапазону, а під час зімкнення голосових зв'язок поряд із мелодичною лінією відчувається скрежетіння). Отже, розглянемо характерні прийоми, які часто простежуються у світовому рок-вокалі на прикладі українських виконавців.

Специфіка вітчизняної рок-музики, безумовно, має свої особливості. Так, найвідоміші рок-гурти від зародження цього напрямку музики в українській музичній культурі створювали досить просту драйвову музику. У витоків вітчизняної рок-музики стояли такі українські артисти, як Віка Врадій та гурт «Брати Гадюкіни». Ці виконавці основну увагу приділяли змісту текстів пісень,

що мали бути близькими слухачській аудиторії. Їхня артистична майстерність відрізнялася особливо насиченим емоційним характером звучання. Але якщо говорити про використання ними прийомів, характерних для рок-вокалу, таких як скрім та гроул, то можна зазначити майже їх відсутність у творчості цих виконавців.

Є такі рок-гурти, які не використовують екстремальний вокал, а базуються переважно на звичайній естрадній подачі матеріалу без використання прийомів розщеплення звуку. Такі гурти частіше виконують музику в напрямі поп-рок. Якщо говорити про такі відомі колективи, як «Скрябін», «Воплі Відоплясова», «Мандри», то в їхній творчості також майже не відчувається використання скриму й гроулу. Інді-рок гурт «Один в каное» зі Львова грає більш ліричну музику. Солістка цього гурту Ірина Швайдак, як і солістка київського гурту «Vivienne Mort» Даніела Заюшкіна, зміщують творчий акцент переважно на лірику. Останній гурт поєднує у власній творчості арт-рок, поп та інді-рок, але на спокійній подачі вокального матеріалу.

Варто зазначити, що нині є яскраві молоді артисти, що добре володіють широким спектром вокальної техніки, в тому числі і прийомами рок-вокалу, які органічно переплітаються в їхній творчості.

Якщо зазначити виконавський аспект неординарного і досить самобутнього вітчизняного гурту «Мотанка» (був створений в 2015 р. у Луцьку), то інтерпретація їхніх композицій насичена особливою емоційною експресією і в ньому тісно перемежовується важка за тиском рок-музика з народними мотивами та сучасними музичними електронними тенденціями. Гурт «Карна», як і «Мотанка» виконують композиції в різних напрямках від рок-лірики до містичного рок-металу. Інколи в їх композиціях можна відчути дух слов'янських містичних, магічних обрядів, що створюються за допомогою певного настрою та ритму. Ці композиції занурюють слухача у давню атмосферу, що ніби вводить слухачів у стан трансу, допомагаючи відчути своє коріння за допомогою музики і етнічних мотивів.

Часто рок-музиканти використовують етнічні інструменти у власних рок-композиціях. Так, гурт «Мотанка» активно застосовує окарин та цимбали наживо, артист Хайят використовує дудук та сопілку в поєднанні з народним вокалом, гурт «Воплі Відоплясова» співпрацював із Національним академічним оркестром народних інструментів, «Карна» в певних номерах застосовує сопілку та трембіту в поєднанні з гуцульськими мотивами, «Козак сістем» теж схильний до автентики,

акордеон із фольклорними елементами присутній в їхніх композиціях.

Солісти рок-гуртів цікаво поєднують прийоми рок-вокалу з елементами народного співу. Так, горловим співом вправно володіють співак Хайят та соліст рок-гурту «Мотанка» Віктор Жалнін (також грає на цимбалах та keyboard) та ударник колективу Дмитро Дяченко. Соліст цікаво і досить колоритно використовує і прийом рок-вокалу розщеплення звуку, органічно поєднуючи ці елементи у власних композиціях.

Щодо альбому гурту «Мотанка» можна зазначити, що колектив працював над створенням альбому близько 10 років і цей альбом досить насичений і в емоційному, і в змістовному, і в колоритному плані. Виконавці взяли за основу альбому руни Всесвіту, початку і кінця всього сущого, їхні твори передають музичними засобами природу України, присвячені історії та цікавим українським літературним героям. Вони пробуджують гордість за свій народ і допомагають заглибитись і полюбити фольклорні мотиви, що так по сучасному в адаптованому до наших часів вигляді подає цей яскравий гурт.

Вокал соліста гурту «Мотанка» Віктора Верби (Жалніна) досить насичений. Він цікаво використовує характерний для рок-вокалу прийом розщеплення в різних варіаціях залежно від поставленої мети (це може бути як низький гроул без мелодичної лінії для створення певної атмосфери, так і скрім задля підкреслення емоційності змісту). Співак Андрій Хайят якісно володіє фольквокалом. Рок-прийоми йому менш притаманні, але енергетика у творах досить потужна. Соліст гурту «Карна» Ярош Олекса на верхніх ділянках діапазону переходить на фальцетне звучання, але також часто використовує розщеплення звуку в композиціях гурту.

Прикладом більш європейського варіанту рок-вокалу можна назвати творчість солістки гурту «Hard kiss» Юлії Саніної. Виконавська майстерність цієї співачки досить професійна, але можна зазначити, що характерною рисою її творчого доробку є міцний грудний голос, який досить вправно на верхніх нотах переходить на більш фальцетне звучання. В її виконанні лише інколи помітно незначне розщеплення голосу на мелодичній лінії.

На наш погляд, варто окремо виділити вітчизняні рок-гурти, що створюють більш важку прогресивну рок-музику, оригінально привносячи в неї український колорит: це україномовні металгурти «Bojevilla» та «Злам» (з 2017 року припинив своє існування). Рок-гурт «Nokturnal Mortum»

також застосовує елементи фольку і вдається до язичницької стилістики.

Також в Україні є англомовні рок-гурти, такі як «Space of variations» та «Megamass» (метал-кор із використанням хард-року) та «Синоптик» (виконують психоделічний та альтернативний рок). Київський метал-кор гурт «Morphine Suffering» застосовують у власній творчості риси дабстепу і трансу.

Найяскравішим і досить неординарним прикладом виконавської майстерності в рок-вокалі, на нашу думку, є солістка сучасного вітчизняного метал-рок-гурту (працюють із 2009 року) «Jinger» Тетяна Шмайлюк. Ця артистка вправно використовує грув-метал з елементами прогресивного метал-кору. Тетяна Шмайлюк дуже професійно володіє голосом, адже її естрадна вокальна майстерність має великий діапазон як голосу загалом, так і прийомів, характерних для рок-вокалу. В її композиціях часто можна простежити такий прийом рок-вокалу, як скрім. Так, наприклад під час речитативів співачка часто застосовує таке розщеплення звуку, яке має особливо масивний напір звуку. Тобто на речитативних фразах вона вдається переважно до певного розщеплення голосу, при якому мелодія зовсім не простежується. Також Тетяна може цікаво використовувати низький скрім, що близький до гроулу. Під час використання цього прийому можна помітити, що на грудних нотах співачка ніби розмовляє, а не співає. Тетяна Шмайлюк використовує розмовну атаку, яка органічно поєднується з розщепленням звуку, тож міць її голосу звучить у таких місцях без вокальної позиції, а в низьких нотах відчувається високе розщеплення. Отже, солістка досить оригінально міксує використання прийомів екстремального вокалу у своїй творчості.

Якщо говорити про володіння прийомами саме екстремального вокалу, то треба назвати вітчизняні рок-гурти, які вправно володіють різними видами розщеплення голосу і постійно застосовують їх у власному доробку. Отже, це гурти: «Bojevilla», «Злам», «Nokturnal Mortum», «Jinger», «Мотанка», «Space of variations», «Megamass», «Синоптик», «Morphine Suffering» та багато інших. Серед виконавців екстремального вокалу, найпопулярнішими прийомами є: по-перше, мелодичний спів із розщепленням, коли ноти мають мелодичну лінію та паралельно з нею відчувається розщеплення голосу, по-друге, начитка з розщепленням, коли розщеплення голосу ми чуємо взагалі без мелодичної лінії на якомусь речитативному фрагменті на фоні експресивної музики.

Необхідно зазначити, що, окрім вокальних гуртків, в Україні почали створюватись більш

вузько спрямовані школи саме рок-вокалу, які також є досить популярним явищем на сучасному етапі. Так, Rock School є в Києві, Харкові та багатьох містах країни. Викладачі в таких школах частіше не мають вищої освіти, а є практикуючими виконавцями і входять до складу якогось рок-гурту як солісти. Такі школи року також цікаві для початківців, але перед тим, як ставити експерименти над голосом в екстремальному вокалі, варто спочатку оволодіти навичками співу на опорі. Адже починати вчитися вокалу потрібно з азів методики, викладачі без вищої освіти («самоучки») можуть нашкодити учню-початківцю, відпрацьовуючи екстремальні прийоми, не давши йому основної вокальної бази.

Варто сказати, що в Україні почали створюватись і дитячі рок-гурти. Так, при київській музичній школі сценічного виховання імені І. Карабиця в 2016 році заснували дитячий рок-гурт «Klatzbatz» (середній вік учасників 10 років) під керівництвом Євгенії Шимко, який виконує як авторські твори, так і кавер-версії відомих пісень. Цей дитячий колектив вже узяв участь у багатьох Всеукраїнських фестивалях («Червона рута», «Країна мрій» та ін.) та інших проєктах.

При музичних школах інших міст також досить часто створюються рок-гурти серед підлітків, що неможливо не помітити в молодому фестивальному рок-русі. Адже починаючі рок-гурти прагнуть продемонструвати власну творчість на самих відомих фестивалях рок-музики в Україні, на які вони прагнуть потрапити з власними композиціями, і це знову ж таки показові фестивалі «Червона рута» та «Країна мрій».

Висновки. Таким чином, можна зазначити, що завдяки процесам глобалізації, які дають змогу країнам знайомитися з музичними культурами різних країн, розширюється спектр музичних можливостей. Так, якщо від зародження напряду рок-музики в музичній культурі України ми бачили переважно чистий і навіть частіше дещо самодіяльний рок-вокал початківців, то на сучасному етапі розвитку цього напряду формуються нові більш досвідчені артисти, які професійно володіють голосом та сміливо експериментують із різними вокальними техніками, цікаво застосовуючи прийоми екстремального рок-вокалу на кшталт світових зірок.

Але варто наголосити на тому, що вітчизняні рок-артисти і раніше часто застосовували у власній творчості національне самобутнє звучання, що проявлялося в обраному інструментарії, фольклорних наіграшах, використанні елементів народної манери співу, а на сучасному етапі

розвитку, до цієї бази додається більш активне їх поєднання з прийомами рок-вокалу. Так, ми бачимо, як горловий спів органічно синтезується з елементами екстремального вокалу у творчості гурту «Мотанка» («Ой, ти, моя Земле!»). Особливо варто підкреслити, що світовому року ця тенденція не дуже притаманна, адже самотність і акцентуація на фольклорній складовій частині не є характерним явищем для рок-музики у світі, на відміну від вітчизняної музичної культури.

Отже, в процесі дослідження творчого почерку вітчизняних рок-виконавців можна виокремити тенденції, за якими формується рок-музика в музичній культурі України. По-перше, рок-гурти, які працюють у таких більш легких напрямках, як поп-рокта інді-рок, переважно базуються на чистому естрадному вокалі і майже не використовують екстремальні прийоми у власній творчості. По-друге, колективи, які орієнтовані на світові

тенденції розвитку рок-вокалу, у більш важкій прогресивній рок-музиці (як то метал-рок, хард-рок) є яскравими експериментаторами, які активно застосовують на практиці різні вокальні техніки і прийоми рок-вокалу, сміливо варіюючи їх у власному доробку. По-третє, рок-гурти, які змістили акцентуацію власної творчості у бік самотності, намагаються синтезувати прийоми рок-вокалу з елементами народного співу і фольклорної стилістики. Вони використовують як гроул та скрім, так і горлове виконання, що розширює діапазон виражальних засобів в їхніх композиціях, урізноманітнюючи твори і додаючи їм більш загадкового і неочікуваного звучання. Таким чином створюються цілі картини, що відображають часи язичництва, що ніби вводять у транс за допомогою як музичного напруження важкого року, так і прийомів екстремального вокалу в чергуванні з горловим співом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Віктор Верба (Жалнін): «Завдяки музиці MOTANKA ви почнете більше цікавитись своїм корінням». URL: <https://notatky.com.ua/victor-motanka-interview/> (дата звернення: 19.03.2021).
2. Коротков С. История Современной Музыки. Київ : Продюсерский Центр «LAV-Studio», 1996. 292 с.
3. Лошков Ю. Рок-музыка в Украине: признаки периодизации. *Аркадіа*, 2015. № 1. С. 14–18.
4. Лошков Ю. Рок-музыка в Украине: период культивования. *Аркадіа*, 2015. № 2. С. 18–22.
5. Євтушенко О. Легенди химерного краю. Українська рок-антологія. Київ : Автограф, 2004. 296 с.
6. Євтушенко О. Україна in rock: статті та есеї (серія «De profundis»). Київ : Грані, 2011. 240 с.
7. Український музичний гурт klatzbatz. Найкращий дитячий рок-гурт України 2019. URL: <http://karabits.com.ua/klatzbatz/> (дата звернення: 19.03.2021).

REFERENCES

1. Viktor Verba (Zhalnin): “Zavdiaky muzytsi MOTANKA vy pochnete bilshe tsikavytys svoim korinniam” [Viktor Verba (Zhalnin): “Thanks to MOTANKA music you will become more interested in your roots”]. URL: <https://notatky.com.ua/victor-motanka-interview/> (data zvernennya: 19.03.2021). [in Ukrainian].
2. Korotkov S. Ystoryia Sovremennoi Muzyky. [History of Contemporary Music]. K.: Prodiuserskyi Tsentr «LAV-Studio», 1996. 292 s. [in Russian].
3. Loshkov Yu. Rok-muzyka v Ukraini: oznaky periodyzatsii. [Rock music in Ukraine: signs of periodization]. *Arkadia*, 2015. № 1. S. 14–18. [in Ukrainian].
4. Loshkov Yu. Rok-muzyka v Ukraini: period kultyvuvannia. [Rock music in Ukraine: the period of cultivation]. *Arkadia*, 2015. № 2. S. 18–22. [in Ukrainian].
5. Yevtushenko O. Lehendy khymernoho kraiu. Ukrainska rok-antolohiia. [Legends of a bizarre land. Ukrainian rock anthology]. Kyiv : Avtohraf, 2004. 296 s. [in Ukrainian].
6. Yevtushenko O. Ukraina in rock: staty ta esei, (seriia «De profundis»). [Ukraine in rock: articles and essays, (series «De profundis»)]. Kyiv : Hrani, 2011. 240 s. [in Ukrainian].
7. Ukrainskyi muzychnyi hurt klatzbatz. Naikrashchyi dytiachyi rok-hurt Ukrainy 2019. [Ukrainian music band klatzbatz. The best children’s rock band of Ukraine 2019]. URL: <http://karabits.com.ua/klatzbatz/> (data zvernennya: 19.03.2021). [in Ukrainian].